

1680 – Colleso, Martialis Epigrammata

Vincentius Colleso

- 1680 M. V. Martialis Epigrammatum libros XV. interpretatione et notis illustravit V. Colleso, ad usum Serenissimi Delphini. Parisiis: apud Antonium Cellier, pp. 1-28, 1-26, 1-793, 1-168; 4to.
- 1701 M. Valerii Martialis Epigrammata, paraphrasi et notis variorum selectissimus, ad usum serenissimi delphini, interpretavit. Amstelaedami: apud G.Gallet, pp. i-xvi, 1-600, 1-58, 1-141; 8vo.
- 1701 M. Valerii Martialis Epigrammatum libri XIV. Interpretatione et notis illustravit, ad usum serenissimi delphini. Londini: Excudit Benj. Motte, impensis Cha. Harper, pp.
- 1720 M. Valerii Martialis Epigrammatum libri XIV. Interpretatione et notis illustravit, ad usum serenissimi delphini. Londini: e typographaeo M. Matthews, venales prostant apud R. Knaplock, B. Tooke, D. Midwinter, J. Hazard & J. Leake, W. Taylor, T. Ward. B. Barker & J. Hooke, pp.

Latin text from Londini, 1701

[7] Spectaculorum liber

De Rhinocerote pugnante cum tauro. IX.

Praestitit exhibitus tota tibi, caesar, arena,
Quae non promisit praelia, rhinoceros.
O quam terribiles exarsit pronus in iras!
Quonatus erat cornu, cui pila taurus erat?

[note on the side]

Rhinoceros datus in spectaculum per totam arenam tibi praeiuit, O Caesar, pugnam quam non est pollicitus. O quam horribili ira accensus est incurvus! Quantum cornu habebat, qui extollebat taurum, veluti pilam.

Notae.

De Rhinocerote. – Marcellus sic. Fuisset plenius lemma de pugna tauri ac rhinocerotis.

2. Qua non promisit. – Quia non potuit aliquandiu ab amphitheatralibus magistris irritari. De rhinocerote agit Plinius, lib. 8. cap.20. longitudo ei par, cum Elephanto scil. crura multo breviora, color buceus. In ejus summa nare cornu est. Pronus, hec est incurvato. Promisit. Alii promisti.

4. Cui pila. – Pilae dicebantur vestes in globum & speciem pilae collectae, quae objiciebantur. Vide Epigr. 19. infra Epigr. 43 lib. 2. Epigr. 53 lib. 14.

[12] Spectaculorum liber

De Rhinocerote pugnante cum Urso. XXII.

Sollicitant pavidum rhinocerotam magistri,
seque diu magnae colligit ira ferae,
Desperabantur promissa proelia Martis,
Sed tamen is rediit cognitus ante furor,
Namque gravem gemino cornu sic extulit ursum,
iactat ut impositas taurus in astra pilas.

[note on the side]

Dum timidi rectores irritant rhinocerotam, & sensim crescit ira ingentis bellua: certamina Martis promissa desperabantur: sed tamen illi ferocitas antea nota reversa est: etenim gemino cornu ita crexit ponderosum ursum, sicut tauri in coelum mittit pilas abjectas.

Notae.

2. Seque diu. – Difficile enim irritabatur rhinoceros, epig.9 supra.

3. Praelia Martis. – Id est, venatio arenae in qua colebatur Mars.

5. Gemino cornu. – Rhinoceros geminum cornu habet. Pausanias, lib. 9 [quoted in Greek].

Latine: Vidi etiam Aethiopicos tauros, quos ex re ipsa rhinocerotas nominant, quod illis e nare extrema cornu prominet, & paulo superius alterum non sane magnum. Legunt alii utrum, hoc est bovem sylvestrem cui imperitum vulgus bubali nomen imposuit, teste Plinio, lib. 8 cap. 15

6. Pilas. – De quibus dictum, epig. 19 supra.

[552]

Rhinoceros LIII.

Nuper in Ausonia domini spectatus arena

Hic erit ille tibi, cui pila taurus erat.

[note on the side]

Tu habebis hunc nuper visum in arena Romana domini, qui in altum jaciebat taurum ut pilam.

[Notae]

Rhinoceros. – Hoc est, guttus ex cornu rhinocerotis: quo sensu rhinoceros sumitur apud Juven. Satyr. 7.

– exitus hic est

Tongili magno cum rhinocerote lavari.

1. domini. – Imperatoris Domitiani.

2. 2. cui pila. – Idem dixit de rhinocerote epig. 9 & 19. lib. Spect.

Latin text from edition of Amstelaedami, 1701

As in Londini, 1701.

Latin text from Londini, 1720

Exactly similar to Londini, 1701

M. VALERII
MARTIALIS
EPIGRAMMATUM

LIBROS XV.

INTERPRETATIONE ET NOTIS ILLUSTRAVIT

VINCENTIUS COLLESSO F. C.

JUSSU

CHRISTIANISSIMI REGIS,

AD USUM

SERENISSIMI DELPHINI.

PARISIIS,

Apud ANTONIUM CELLIER, via Citharæa.

M. DC. LXXX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

De rhinocerote
pugnante cum tauro. IX.

PRÆSTITIT exhibitus tota tibi, Cæsar, arena,
Quæ non promisit prælia, rhinoceros.
O quam terribiles exarsit pronus in iras!
Quantus erat cornu, cui pila taurus erat?

INTERPRETATIO.

Rhinoceros datus in spectaculum per horribili ira accensus est incurvus!
totam arenam tibi præbuit, o Cæsar, Quantum cornu habebat, qui extollebat
pugnam quam non est pollicitus. O quam taurum, veluti pilam.

NOTÆ.

De Rhinocerote.] Marcellius sic. Fuisse plenus lemma de pugna tauri ac rhinocerotis.
Qua non promisit.] Quia non potuit aliquandiu ab amphitheatralibus magistris irritari. De rhinocerote agit Plinius lib. 8. cap. 20. Longitudo ei par, cum Elephanto scilicet. crura multo breviora, color buccæus. In ejus summa nava cornu est. Pronus, hoc est cornu incurvato. Promisit. Alii promissi.
Cui pila.] Pilæ dicebantur vestes in globum & speciem pilæ collectæ, quæ obijciebantur cornibus taurorum, ut irritarentur. Vide Epig. 19. infra Epig. 43. lib. 2. Epig. 53. lib. 14.

De leone qui gubernatorem offendit. X.

LÆSERAT ingrato leo perfidus ore magistrum,
Ausus tam notas contemnerare manus:
Sed dignas tanto persolvit crimine pœnas,
Et qui non tulerat verbèra, tela tulit.
Quos decet esse hominum tali sub principe mores,
Qui jubet ingenium mitius esse feris?

INTERPRETATIO.

Leo infidelis vulneraverat rectorem est jacula, qui non erat passus virgas.
suum dente immemori, ausus violare Quam indolem habere debent homines
manus adeo sibi cognitæ: sed supplicium sub tali Imperatore, qui vult feris inesse
pertulit debitum tanto scelere, & passus leniorem naturam?

NOTÆ.

Laeserat ingrato.] Oblitus nempe beneficiorum quæ a suo rectore acceperat, sed fortè irritatus & crudeliter verberatus fuerat, aliquin animal est gratissimum, ut narrat Gellius cap. 14. lib. 5.
De Androdo & leone. Vide Epig. 75. lib. 2.
Qui jubet ingenium.] hoc est qui vult feris habere mores humanos: sic a clementia commendat Domitianum.

INTERPRETATIO.

O Casar, arena representavit tibi quid-
quid Rhodope fertur vidisse in theatro
Orphei. Saxa repserunt, & admirabilis
sylva cucurrit, quale fuisse fertur nemus
Hesperidum. Promiscuè interfuit omne
genus ferarum pecudum, & plurima vo-
lucres suspensa fuerunt super positam. Sed
ipse procubuit discerptus ab urso immemo-
ri: nihilominus ut hac res est peracta, sic
alia fuit excogitata.

NOTÆ.

Rhodope.] Mons Thraciæ de quo jam
dictum Epig. supra.

Orpheum theatrum.] Nec arte nec ma-
nu factum, sed nativum: vallis nempe
fuit, qualis describitur a Seneca in Troa-
de act. 5.

— & clivo levi

Erecta medium vallis includens locum
Crevit theatri more.

Lege Ovidium in sine lib. 10. & initio
lib. 11. Metam. Opheus substant. Opheus
adjectivè.

Repserunt scopuli.] Mediam nempe in
arenam sylva & saxa trahebantur machi-
nis quibusdam miro artificio fabricatis.

Nemus Hesperidum.] Quarum horti
describuntur a Virgilio, Plinio, Solino in
Mauritania Tingitana. Prope Lixum ur-
bem, ita Ortelius. In illis hortis poma
erant aurea, quorum mentionem facit
Athenæus lib. 3. cap. 5.

Pecudum genus.] hoc est omne genus
ferarum cautu manufactarum adfuit.

Pecus pecudis significat omne animal quod
gregatim pascitur. Justin. Inst. de lege
Aquila, veluti boves, equi, asini, &c.
Aliquando tamen sumitur pro omni ani-
mali præter hominem. Virgilius 4. Georg.
de apibus loquens,

— pecudum custodia solers.

Lucreri de piscibus agens,

Squamigera pecudes.

Aliàs pro ove, quo sensu hîc accipitur
meo iudicio, nempe omnes fera veluti
oves mansuetæ canentem Orpheum au-
diverunt. Legunt alii, adfuit immixtum
pecori genus omne ferarum.

Ab urso ingrato.] Qui vatis musicam
crudelitate compensavit. Hic Orpheus
datus in spectaculum, ab urso in arenam
misso dilaniatus fuit, qui Manadum par-
tes explevit, a quibus verus Orpheus dis-
cerptus fingitur. Ovidius lib. 11. Metam.
Ultimum verum non esse Martialis sub-
lucit Gronovio.

De rhinocerote

pugnante cum urso. XXII.

SOLLICITANT pavidi dum rhinocerota magistri;
Seque diu magnæ colligit ira feræ:
Desperabantur promissi prælia Martis:
Sed tamen is rediit cognitus ante furor.
Namque gravem gemino cornu sic extulit ursum,
Jactat ut impositas taurus in astra pilas.

INTERPRETATIO.

DVM timidi vectores irritant rhinocero-
ta, & sensim crescit ira ingentis bel-
lua; certamina Martis promissi despera-
bantur: sed tamen illa ferocitas antea

nota reversa est: etenim gemino cornu ita
erexit ponderosum ursum, sicut taurus in
caelum mittit pilas obiectas.

NOTÆ

NOTÆ.

Prælia Martis.] id est venatio arene in qua colebatur Mars.

Seque diu.] Difficile enim irritabatur rhinoceros epig. 9. supra.

Gemino cornu.] Rhinoceros geminum cornu habet. Pausanias lib. 9. ἄδεν ἵψ' ἔ τωρτίς τὴς τῆς Αἰθιοπίας, ἢς ἐστὶ τὸ ὄμ- βύον καὶ ὀνομαζέται ρινόκερος. ἐπὶ ὁδῶν ἐπ' ἄκρῃ τῇ β' τῆς ἑξῆς κέρας, ἢ ἄλλο ἄσπ- αρον ἢ μάλα. &c. Latine: Vidi etiam

Æthiopicos tauros, quos ex re ipsa rhinoceros nominant, quod illis e nare extrema cornu prominet, & paulò superius alterum non sanè magnum. Legunt alii *urum*, hoc est bovem sylvestrem cui imperitum vulgus bubali nomen imposuit, teste Plinio lib. 8. cap. 15.

Pilas.] De quibus dictum epig. 19. supra.

De Carpophoro

venatore quem a dexteritate & robore laudat. XXIII.

DORICA quam certo venabula dirigit istu
Fortis adhuc teneri dextera Carpophori!

Ille tulit geminos facili cervice juvencos:

Illi cecidit atrox bubalus atque bison:

Hunc leo cum fugeret præceps in tela cucurrit:

I nunc, & lentas corripe turba moras.

INTERPRETATIO.

*Q*uam certo istu manus strenua Carpo-
phori adhuc teneri regit tela Dorica!
Ille interfecit duos tauros, quorum cervix
agilis erat; bubalus ferox, & bison ab

ipso victus est: cum leo hunc vitaret, im-
petuosus irruit in venabula: i nunc, o
multitudo, & incusa cunctationes tardas.

NOTÆ.

Dorica.] Dares teste Homero in Odyf-
sea & Creta sunt populi, Cretenses verò
sagittandi arte peritissimos fuisse nemo
nescit. Alii *Dorica* interpretantur Gra-
eca, quod venabuli auctores fuere Graeci.
Turnebus lib. 17. cap. 2. *Dorica* inter-
pretatur Laconica: juvenus enim Laco-
num, inquit, montes venatu assidue lu-
stabat, venabula gerens: nemo autem
ignorat eos Dorici generis fuisse.

Facili cervice.] hoc est nullo labore,
sed facili nisu portavit duos tauros a se
occisos: alii explicant *tulit* interfecit:
facili cervice, hoc est, iniquiunt, tauro-
rum cervix facile ferro violata est. Ra-
mirchus intelligit facilem cervicem tau-
rorum, nempe qui facile caput move-
bant, quo Carpophori tela declinant.

Itaque quantumvis facili & agili cervice
tauros occidit: quæ sententia videtur
melior.

Bubalus atque bison.] Plinius lib. 8.
cap. 15. Paucissima Scythia gignit inopia
fruticum: pauca contermina illi Germa-
nia, insignia tamen boum ferorum gene-
ra, jubatos bisontes, excellentique & vi-
& velocitate uros, quibus imperitum vul-
gus bubalorum nomen imponit, cum id
signat Africa, vituli potius, cerviue qua-
dam similitudine.

I nunc.] Vox est insultantis, sic po-
pulo insultat Poëta quod certaminis
moram aliàs impatienter ferret, quem
iam conqueri non posse subintelligit,
cum feras celerimè interficiat Carpo-
phorus.